

FAKTY A SÚVISLOSTI HISTORICKEJ PAMÄTI V OBRAZE DIVADELNÉHO ŽIVOTA

— DAGMAR PODMAKOVÁ —

Po premiére hry Romana Poláka o živote básnika a politika Miroslava Válka – *Robinson hľadá loď, ktorá stroskotá*, ktorú v roku 1997 uviedlo Trnavské divadlo, vznikli diskusie a úvahy o tom, aký bol minister Miroslav Válek človek, komu „ublížil“, komu „pomohol“, v koho „prípade“ sa jednoducho neangažoval. Inscenácia priamočiaro otvárala veľmi citlivé otázky o hodnote práce a morálnej zodpovednosti za postoje a činnosť v bývalom „totalitnom režime“. Nečudo, že vyvolala protikladné stanoviská. Bezprostredne po premiére akoby nikoho nezaujímalo, ako režisér Roman Polák umelecky stvárnil túto rozporuplnú postavu novodobých dejín Slovenska. A to z hľadiska hodnovernosti, umeleckej licencie, najmä však vo vzťahu k vtedajšej súčasnosti, to znamená roku 1997. Hlasy proti a za, ktoré vychádzali zo skúseností ich autorov, často však nezaradené do ďalších súvislostí, ako aj celkového stavu spoločnosti, sa neraz odkláňali od mnohých objektívnych, dôkazných prameňov. Zaujímavá je skutočnosť, že viacerí z Válkových kritikov i nepriateľov roku 1997 boli niekoľko desaťročí predtým Válkovými priateľmi a v istom období aj súputníkmi. Jeden z recenzentov, ktorý bol v istom období paralelne s ním tiež literárne činný, výstižne napísal: „Už iba zobrazí človeka, jestvujúceho v povedomí a pamäti desiatok, možno stoviek ľudí, je odvaha – lebo každý má na základe osobnej skúsenosti o ňom svoju predstavu – a ak bol tento človek navyše známou, v literatúre uznávanou a v politike zaznávanou, často nenávidenou osobnosťou, je to doslova riziko.“¹ Iní pamätníci, ktorým práve tento neuznávaný (a či nedocenený?) politik v ich (ne)verejnom konflikte s vtedajším ideologickým tajomníkom ÚV KSS pomohol spor vyhrať, by možno za nenávidenú osobnosť v politike označili skôr práve spomínaného Válkovho stranického rivala.

Pritom to nie je taká dávna minulosť, aby tí, čo verejne vyslovili k mnohým Válkovým rozhodnutiam svoje stanovisko, založené na osobnej korešpondencii, vlastných skúsenostiach (neraz ovplyvnených aj pamäťovými výpadkami) či orálnom podaní niektorej udalosti druhými účastníkmi, si nemohli (alebo radšej nechceli?) v dnes už dostupných archívoch naštudovať viac doplňujúcich a osvetľujúcich materiálov. A tak zaradiť jednotlivé životné rozhodnutia osobného, politického i štátneho charakteru Miroslava Válka do širších súvislostí v spojitosti s inými dôležitými rozhodnutiami stranických či štátnych orgánov tohto obdobia.

Problém hry o Miroslavovi Válkovi nespočíval ani tak v schopnosti tvorcov nájsť tú správnu mieru vyvážení scenára zloženého z vybraných

JURČIŠINOVÁ, N.: Spolupráca M. R. Štefánika s Československou jednotou počas pôsobenia v spolku Detvan v Prahe (1898-1904). In: *Generál dr. M R Š - Vojak a diplomat*. Zborník príspevkov a materiálov z vedeckej konferencie v Bratislave 4.-5. mája 1999. Bratislava 1999.

JURÍČEK, J.: *M. R. Štefánik*. Bratislava 1990.

KERÉNYI, K. - JUNG, C. G.: *Věda o mytologii*. Brno 1995.

KOMOROVSKÝ, J.: *Prometeus*. Mytologické paralely. Bratislava 1986.

KOMOROVSKÝ, J.: *Alpamyš*. Bratislava 1972.

KOPTA, J.: *Štefánik*. Praha 1923.

KOVÁČ, M.: M. Eliade ako filozof dejín. In: *Kritika a kontext*, 1/III, 1998, s. 51-54.

KOVÁČ, M.: *Voluspá*. Bratislava 1994

MABINOQI - keltské povesti. Praha 1965.

MACHO, P.: Štefánik v poézii. K formovaniu obrazu národného hrdinu prostredníctvom umeleckej literatúry. In: *Generál dr. M R Š - Vojak a diplomat*, zborník príspevkov a materiálov z vedeckej konferencie v Bratislave 4.-5. mája 1999 (zostavil M. Hronský - M. Čaplovič). Bratislava 1999, s. 205-206.

MACHO, P.: Štefánik ako symbol a mýtus v historickom vývoji. *Slovenský národopis* 49/2001, s. 314-327.

MANNOVÁ, E. - CSÁKY, M.: *Kolektívne identity v strednej Európe v období moderny*. Bratislava 1999.

MICHÁLEK, J.: *Spomienkové rozprávanie s historickou tematikou*. Bratislava 1971.

MELNÍKOVÁ, M.: M. R. Štefánik a Paríž. In: *Generál dr. M R Š - Vojak a diplomat*, zborník príspevkov a materiálov z vedeckej konferencie v Bratislave 4.-5. mája 1999. Bratislava 1999.

PICHLER, T.: K politike spomínania v strednej Európe. In: *Kolektívne identity v strednej Európe v období moderny*. Bratislava 1999.

NARTSKÝ EPOS. Bratislava 1983.

PRATCHETT, T.: Imaginary worlds, real stories. In: *Polklore* 2/111, 2000, s. 159-168.

SAUERWEIN, J.: In: *Štefánikův memoriál*. Praha 1929.

SCHWARZ, V.: Politické reprezentácie a národná otázka. *Slovenský národopis* č. 2, 42/1994, s. 164-184.

STURLUSON, S.: *Edda. Sága o Ynglízich*. Praha 2003.

SVOBODOVÁ, R.: Skrze slzy. In: *Štefánikův memoriál*. Praha 1929.

SYNCHRAVA, L.: M. R. Štefánik a Slovensko. In: *Štefánikův memoriál*. Praha 1929.

VANOVIČOVÁ, Z.: Milan R. Štefánik v ústnej tradícii na Slovensku. In: *Slovenský národopis*, 49/2001, s. 328-339.

VANOVIČOVÁ, Z.: Národný hrdina - folklórny hrdina (M.R.Š.). In: *Etnologické rozpravy*, 1/1996, s. 103-108.

VANOVIČOVÁ, Z.: Motív smrti ako mýtovotvorný prvok vo folklórnom cykle o M. R. Štefánikovi. Zb. *Zmeny v hodnotových systémoch v kontexte každodennej kultúry*. Bratislava 1992, s. 115-126.

WEIGAND: Štefánik. In: *Štefánikův memoriál*. Praha 1929.

ZBAVITEL, A.: *Milan Rastislav Štefánik*. Praha 1929.